

кольорів: жовтий колір зверху, а синій – знизу. Смысл такої символіки, вважають рідновіри, полягає в тому, що жовтий колір символізує духовне, а синій – матеріальне начало. Жовтий в неоязичників також є втіленням Дажбога, символу Сонця та вогню, чоловічого начала, а синій – втіленням Дани, символу води, жіночого начала. Сучасний державний прапор за інтерпретацією рідновірів символічно відображає домінування матеріального над духовним та жіночого (приймаючого і хаотичного) начала над чоловічим (творчим і впорядкованим). Відтак, над сучасними українськими політиками, вважають православні рідно віри, немає сили та покровительства богів. В есхатології українських неоязичників фігурує вислів, що розквіт України-Руси постане тоді, коли над державою замайорить саме жовто-блакитний стяг. Як бачимо, в українському рідновірстві навіть державна символіка набуває сакрального значення.

Таким чином, однією з особливостей українського рідновірства постає передусім те, що феномен рідновірства в українському контексті ширше, ніж феномен українського неоязичництва. Серед течій українського рідновірства існують як штучно створені неорелігійні напрямки, так і організації, які претендують на власну автентичність. Сам процес самоідентифікації не є монолітним і має свою специфіку в конкретних конфесійних виявах, значною мірою диференціюючись в різних авторських концепціях та набуваючи різноманітних інтерпретацій.

3. Плюралізм етнічних ідентичностей як чинник утворення паралельних православних ієрархічних структур в Україні

Євхаристійна еклезіологія (в її вселенському вимірі), яка лежить в основі православної еклезіології, у своєму базисі має сопричастя між Помісними Церквами. На практиці вона проявляється у взаємовизнанні між різними автокефальними та автономними Церквами. Предстоятель окремої Церкви Вселенського Православ'я під час Літургії поминає всіх предстоятелів інших самокерованих Православних Церков. Поміж Церквами так само відбувається спілкування через таїнства, а саме - єдність виявляється через спільну участь в євхаристії. В основу помісної структури Церкви лягло вчення ранньохристиянського автора Ігнатія Теофорова, єпископа Антиохійського. Головним принципом його богослов'я є єдність всіх вірних певної території навколо свого єпископа, тобто спільне сопричастя всіх християн у євхаристії, сповняти яку має право тільки єпископ цієї території. Єпископ у свою чергу є учасником «вселенського єпископату» і через нього місцева церква є частиною єдиної Вселенської Церкви. В такий спосіб Церква ототожнюється із євхаристійною общиною, євхаристія звершується в конкретному місці та об'єднує всіх його жителів [Зізіулас Й. Буття як спілкування. – К., 2005].

Виходячи із зазначених критеріїв, а також із канонічного права Православної Церкви, яке було випрацюване в наступних століттях, основоположним принципом православної еkleзіології стала «територіальна» організація функціонування церковних структур. З часом цей принцип був покладений в основу організації більших за масштабом церковних формувань – митрополій та патріархатів. Організація останніх, однак, передбачає наявність «першого» з єпископів певної території. Водночас з цим відбулась трансляція поняття помісності на вищі структуральні форми Церкви. Таким чином на сьогодні словосполучення «Помісна Церква» як правило стосується більших, ніж єпархія, церковних структур – архієпископій, митрополій чи патріархатів [Иларион (Алфеев), епископ Венский и Австрийский. Примат и соборность в православном понимании // <http://www.wco.ru/biblio/books/alfeev16/Main.htm>].

Водночас цей територіальний принцип передбачав існування *єдиного* єпископа в межах певної території (єпархії). Оскільки згідно з християнською традицією, яка базується на словах апостола Павла, спільнота християн не може підлягати будь-якій диференціації щодо соціального чи етнічного походження (говорячи про общину вірних, апостол наголошує, що в ній «немає ані єлліна, ані юдея, обрізання та необрізання, варвара, скифа, раба, вільного, але все та в усьому Христос!» [Кол.3:11]). І відповідно не може бути виправданим одночасне існування в певних географічних межах двох чи декількох архієреїв.

Однак, вже з перших віків християнства мало місце порушення цього принципу. У першому тисячолітті утворення в одному місці паралельних єпархій було спричинено насамперед доктринальними розбіжностями у віровченні. Але в межах однієї конфесії все ж зберігалась «територіальна» еkleзіологія. Найбільшим чинником «нашарування» єпархій в християнському світі став розрив спілкування між Західною (Католицькою) та Східною (Православною) Церквами. Після чого Рим, утверджуючи свою універсальну еkleзіологію, розпочав засновувати паралельні православним єпархії на християнському Сході.

Наступною вагомою причиною (контекст статті передбачає аналіз тільки православного середовища) утворення паралельних єпархій стало загострення відчуття етнічної належності в середовищі православних християн. Найбільшою мірою це виявилось у руслі загальноєвропейської тенденції після Французької революції 1789 року. Саме на XIX - XX століття припадає проголошення низки «національних» автокефалій, що нерідко супроводжувалось протистоянням з матірними митрополичими центрами та утворенням паралельних ієрархічних структур. А в 1872 році помісним Собором в Константинополі злиття національного та церковного чинника було засуджено та названо єресью.

Проте соборні формулювання не включають аналізу етнофілетичних тенденцій з боку самих першопрестольних центрів, які на протигагу націоналістичним тенденціям сепаратистів носять імперіалістичний характер.

Невизначеність щодо цього питання по сьогодні проявляється в нездатності врегулювати низку проблем в Православному світі (невизначеність канонічного статусу національних автокефалій в Македонії та Україні).

З часом православний світ постав перед ще однією проблемою, спричиненою етнофілетичними настроями. Значне зростання в країнах Західного Європи та Америки емігрантів з історично православних країн викликало утворення там відразу кількох паралельних, національних православних єпархіальних структур.

Україна, на відміну від інших країн, де паралельність існування різних православних церков визначається наявністю багатьох етнічних емігрантів, за кількістю існуючих паралельних православних ієрархічних структур не поступається деяким західним державам.

Виникнення кожної із цих структур має низку причин та особливостей, але в цьому видруку ми зупинимось тільки на етнічному чиннику виникнення цих паралельних ієрархій. Водночас ми не аналізуватимемо законність чи не законність походження тієї чи іншої структури відповідно до канонічного права Православної Церкви.

Аналізуючи національний характер паралельних єпископських структур в Україні, можна виділити наступні групи - українську, російську, румунську та невеличку грецьку.

Українська група. З початку свого заснування Київська митрополія перебувала в юрисдикції Константинопольської Церкви. Нею керували поставлені Константинопольським Патріархом митрополити-греки. Проте вже в 1051 році мала місце перша спроба юрисдикційного незалежнення Київської Церкви від Царгороду. В цьому році без узгодження з Константинополем на київську кафедру було обрано митрополита-русина Іларіона. Так само в 1147 році митрополитом став Климент Смолятич, кандидатура якого також не була узгоджена з Церквою-Матір'ю. Пізніше Київська Церква ще кілька разів пробувала ставити своїх предстоятелів, яких не визнавали в Константинополі.

В черговий раз питання повної юрисдикційної незалежності від Константинополя було поставлене за часів митрополита Петра Могили, коли Київська митрополія мала права широкої автономії. Однак, починаючи з 1654 року, після підписання Богданом Хмельницьким союзного договору з Московським царством, церковне життя українців почало розвиватись за тими ж законами, що й суспільно-політичне.

Вже в 1686 році Київська Митрополія була виведена з юрисдикції Вселенської Патріархії і включена до складу Московської Церкви; пізніше законність цього акту було опротестовано в Константинопольському Патріархаті. Тому на сьогоднішній день ця подія по-різному трактується Московським та Константинопольським Патріархатами. Згодом Київська Митрополія втратила всю свою автономію (збереження якої було однією з умов перепідпорядкування) і стала звичайною єпархією Російської

Православної Церкви. В такому становищі Київська Митрополія перебувала до початку ХХ століття.

Революційні події в Російській імперії на початку ХХ століття сприяли розхитуванню всіх структур царської влади, в тому числі й влади церковної. Оскільки з часу „петровських реформ” Російська Православна Церква стала одним із відомств імперської державної машини.

З 1917 року в Україні паралельно з державотворчими процесами розпочався рух за незалежність церковну. У квітні-травні 1917 року в українських єпархіях відбулись церковні собори. Основна думка, яка їх супроводжувала, - це скликання Всеукраїнського Церковного Собору для унормування церковного життя в Україні. В тому ж році була сформована передсоборна Комісія, головою якої став єпископ Уманський Димитрій. На прохання дозволити проведення Собору з Російського Синоду пролунала відмова. На початку листопада комісія була реорганізована у Всеукраїнську Православну Церковну Раду (ВПЦР) під почесним головуванням архієпископа Олексія (Дороднічина).

Українізація церковного життя (перш за все переклад богослужінь українською мовою) відразу не отримала підтримки серед православного єпископату в Україні. Це був наслідок послідовної політики російського Синоду – призначати на українські кафедри виключно проросійських ієрархів.

Від самого початку активісти українського автокефального руху намагались відшукати прихильного до української ідеї архієрея. Зростання кількості українських парафій та свідомий рух до юрисдикційної незалежності підсилювали цю потребу. За свідченнями митрополита Василя Липківського, протягом 1920 року архієпископ Полтавський Парфеній, який неформально очолював українські парафії, рукоположив близько 30-ти священників. Однак, прибуття в Київ нового екзарха Михайла (Єрмакова) поставило крапку у відносинах ВПЦР і полтавського архієрея. Окрім владики Парфенія, ВПЦР шукала підтримки в таких архієреїв, як Антонін (Грановський), який проживав на спокої в Москві, та в єпископа Агапіта Вишневського. Була спроба отримати хіротонію в грузинського католикоса. Однак делегація, споряджена на Кавказ, змогла добратись тільки до Харкова. Врешті-решт під тиском керівництва УПЦ, всі єпископи на території України припиняють будь-які зносини з ВПЦР.

Для врегулювання церковного життя Православної Церкви в Україні було вирішено скликати Всеукраїнський Церковний Собор. Основною темою Собору, який відкрився 14 жовтня 1921 р., стало задоволення потреби в єпископаті, так необхідному для повноцінного життя Церкви. Спочатку було прийнято рішення звернутись з проханням про висвячення єпископа для українців до київського екзарха Михайла (Єрмакова), однак, у відповідь пролунала відмова.

Після довгих соборних суперечок вирішили рукоположити єпископа «олександрійським» або «пресвітеріанським» чином (здійснювався в

Олександрійській Церкві, за відсутності православних єпископів, пресвітерами і мирянами). 23 жовтня 1921 р. в соборі Святої Софії після довгої спільної молитви, в присутності великої кількості вірних, 30 священників, поклавши руки один на одного, рукоположили Василя Липківського в єпископи (за іншими джерелами Липківського було рукоположено мощами (рукою) митрополита Київського Макарія). Другу хіротонію (24-го жовтня) єпископа Нестора (Шараєвського) новий ієрарх вчинив разом з Собором. До закриття Собору (30 жовтня) було рукоположено 11 єпископів, а ще 5 стали єпископами невдовзі після його закінчення. У такий спосіб церква одержала ієрархію з 18 ієрархів.

Таким чином, в 20-х роках ХХ століття в Україні було утворено першу «українську» паралельну ієрархічну структуру, яка була протиставлена «російській» групі єпископату. Однак, в силу відомих політичних подій на території України перша «українська» ієрархія була цілком знищена.

Наступною віхою у процесі формування проукраїнського єпископату був період під час Другої світової війни, коли вдруге була сформована українська група архиєреїв на противагу проросійському єпископату. Відбулось це за прямої участі митрополита Польської Церкви Діонісія Валединського. Зокрема для цього було рукоположено 12 єпископів, які взяли на себе керівництво Українською Автокефальною Православною Церквою другої генерації.

Московське командування Червоної армії негативно ставилось до ідеї незалежної української держави та незалежної, від підконтрольної їй Московській Патріархії, української церковної влади. Тому з наступом радянських військ, щоб уникнути винищення, єпископат УАПЦ емігрував до Варшави, а згодом - до країн Західної Європи та Америки.

Третє утворення паралельної «української» ієрархії розпочалось 15 лютого 1989 року, коли за підтримки проукраїнських сил у Києві почав діяти ініціативний комітет із відновлення Української Автокефальної Православної Церкви в Україні. Відразу розпочались пошуки єпископів для відновленої Церкви. 22 жовтня 1989 р. на Соборі священників і мирян у Львові було проголошено відродження УАПЦ. Очолив відроджену Церкву позаштатний єпископ Московського Патріархату Іван (Бондарчук). Формування єпископату цієї структури спочатку відбувалось за рахунок ієрархів УАПЦ в еміграції, а згодом за участі частини єпископів, які відійшли від Російської Православної Церкви Московського Патріархату начолі з митрополитом Філаретом (Денисенком).

На сьогоднішній день в українській ієрархічній групі не існує єдності (існує дві самокеровані ієрархічні структури – УАПЦ та УПЦ КП), однак, причини їхніх розділень не лежать в етнічній площині.

Окрім двох найбільших «українських» ієрархічних структур діє також низка невеликих єпископських груп, які в основі своєї самоідентифікації також мають етнічний фактор. До них належить ієрархія Української Автокефальної Православної Церкви Канонічної начолі з єпископом

Мойсеєм (Куликом). У жовтні 2002 року в Українській Автокефальній Православній Церкві Соборноправній в США висвятили на єпископа колишнього священика УПЦ КП Олега Кулика, який прийняв ім'я Мойсей. Йому було доручено з титулом Митрополита Київського і всієї Руси-України організувати структуру УАПЦ-С в Україні. Проте у 2004 році він розриває зв'язки з американськими єпископами, а згодом утворює нову юрисдикцію — Українська Автокефальна Православна Церква – канонічна.

5 серпня 2005 року на Соборі УАПЦ-к митрополита Мойсея проголосили патріархом Київським і всієї України. Також було проведено низку богослужбових реформ, що викликало невдоволення частини єпископату. Опоненти утворили нову юрисдикцію під назвою Автономна Українська Православна Церква в Америці.

Існує також «українська» ієрархічна гілка Істинно-Православної Церкви. 16 січня 2000 року єпископами Апостольської Православної Церкви (одна з російських православних юрисдикцій, яка стоїть на засадах обновленства та отримала свою апостольську лінію від УАПЦ) Стефаном Лінницьким та Кіріаком Тімірциді був рукоположений єпископ Венедикт (Молчанов) з титулом Царицинський та Верхньодніпровський. В такий спосіб було покладено початок Українській Істинно-Православній Церкві. В 2002 році було рукоположено ще ряд єпископів для України: Вишгородського і Галицького Андрія (Трегуба), Сергія (Журавльова) на архієпископа Київського та Антонія (Власова) на єпископа Миколаївського і Таврійського. Однак вже восени 2002 єпископи Венедикт, Андрій та Антоній усунули з Київської кафедри архієпископа Сергія і на його місце обрали єпископа Антонія (Власова). Водночас вони проголосили себе митрополитами. Таким чином вони фактично унезалежили українську частину Церкви від російського центру. Нова юрисдикція отримала назву Українська Істинно-Православна Церква. У цій структурі не існує чіткого правового порядку, що спричинює часті розділення та переформатування.

Також у 1999 році свою церковну структуру створив колишній митрополит УАПЦ та УПЦ КП Петро (Петрусь) під назвою Автономна Православна Церква Львова. На сьогоднішній день у нього є єдина громада Св. Іоанна Богослова в місті Львові.

Російська група. Виникнення російської групи ієрархічних структур в православному середовищі України пов'язано з діяльністю Російської Православної Церкви Закордонної.

Натиск більшовиків на Російську Православну Церкву, яка до того часу вела доволі безхмарне існування, спричинив значний розлад в її організаційному житті. Для кращого функціонування єпархій у нових політичних умовах 20 листопада 1920 року Патріарх Тихон указом №362 дозволив утворити в регіонах Вищі Церковні Управління. Їх завданням було самостійно провадити єпархіальне життя в умовах відірваності від центру. Одне з таких управлінь було утворене на південному заході країни з

центром у Ставрополі. Його очолив архієпископ Донський Митрофан, а згодом митрополит Антоній (Храповицький). На початку Управління об'єднувало доволі велику частину єпархій, але з наступом Червоної Армії, його разом з білогвардійцями було витіснено на Кримський півострів.

Під час громадянської війни значна частина населення емігрувала за кордон. Разом з ними свої кафедри залишили 34 архиєреї Російської Церкви. 1920 року п'ятеро архиєреїв, перебуваючи в Стамбулі, звернулись до місцеблюстителя патріаршого Константинопольського престолу митрополита Дорофія з проханням підтримати утворення церковного органу для пастирської опіки над російськими емігрантами. Для цього було розроблене „Положення про Вище Церковне Управління за кордоном”. З деякими обмеженнями місцеблюститель благословив таке утворення «під вищим заступництвом Патріархії».

Згодом було вирішено перенести центр Управління в сусідню Сербію. Тут в кінці 1921 року в Сремських Карловцях відбулося загальноцерковне закордонне зібрання. Метою зібрання було врегулювання церковного життя за кордоном. Частину уваги роботи зібрання було приділено нормалізації церковного життя біженців та діаспори. Однак в постановах зібрання звучало доволі багато політичних, монархічних тез. Учасники зібрання також підготували звернення до Генуезької конференції, в якому висловили протест щодо участі в ній радянських представників. В кінці зібрання його було вирішено назвати Собором (I Всезарубіжний Собор). Було утворено Архиєрейський Синод начолі з митрополитом Антонієм (Храповицьким). У 1923 році у травні відбулось друге засідання закордонних архиєреїв у Сремських Карловцях.

Проголошення Декларації митрополитом Сергієм про відносини між Церквою і державою стало остаточним розривом між Церквою в Росії та закордоном. Причиною стала вимога замісника Місцеблюстителя підписати Декларацію всім закордонним архиєреям. З одного боку, митрополит Євлогій перейшов в юрисдикцію Вселенського патріархату. З іншого, остаточно сформувалась Російська Православна Церква Закордонна начолі з митрополитом Антонієм (Храповицький). РПЦЗ звинуватила митрополита Сергія в новій ересі – сергіанстві. Її суть полягає в підкоренні Церкви безбожній владі, співпраці з нею.

Починаючи з цього періоду, РПЦЗ існувала як самодостатня структура. Спершу в 1934 році було прийняте Положення про РПЦЗ, в якому зазначалось, що РПЦЗ є частиною Російської Церкви, однак припиняє з нею зв'язки до встановлення в РПЦ канонічної влади.

Однією із основних рис РПЦЗ, яку вона плекала від початку свого заснування, було збереження неушкодженим «російського православ'я». Протягом історії вона не раз підкреслювала свою власну російську самобутність. Головною ж метою її існування було повернення на батьківщину «неушкодженого дореволюційного російського православ'я».

На початку 80-х РПЦЗ почала шукати контакти з представниками православних катакомбних течій в СРСР, яких вона вважала своїми ідейними соратниками. У своєму посланні від 1965 року „Про страждаючу Істинно-Православну Катакомбну Церкву-Сестру в Батьківщині” митрополит Філарет, глава РПЦЗ, називає катакомбну церкву єдиною істинною Церквою в СРСР [Послание Первоиерарха Русской Православной Зарубежной Церкви Митрополита Филарета о страждущей Истинно-Православной Катакомбной Церкви-Сестре на Родине // http://www.catacomb.org.ua/modules.php?name=Pages&go=print_page&pid=516]

Катакомбні громади у підпорядкуванні Синоду РПЦЗ з'явилися в СРСР ще в 1975 році, коли група кліриків, які залишилися без єпископського керівництва, звернулись в Нью-Йоркський Синод. Представник цієї групи катакомбників Феодосій Журбенко (в монашестві - Лазар) у 1971 році був рукоположений в священника (за його особистими свідченнями з благословення ієрарха РПЦЗ). Таїнство звершив єпископ Московської Патріархії архієпископ Веніамін (Новицький). 1981 року Лазар був заочно возведений в сан архимандрита єпископом Західноєвропейським Антонієм (Бартошевичем). В 1982 році 27 травня він був рукоположений в єпископа Варнавою Канським, який під виглядом туриста прибув в СРСР. Хіротонія самого єпископа Варнави була здійснена саме для цього.

До початку 90-х років м. ст. російський етнічний фактор, представлений Російською Православною Закордонною Церквою, не був чинником утворення паралельних ієрархічних структур в Україні. Новий етап організаційного розвитку РПЦЗ розпочався у березні 1990 року, коли в юрисдикцію Російської Православної Церкви Закордонної з Московського Патріархату перейшла перша парафія начолі з архимандритом Валентином Русанцевим. Водночас було оголошено про утворення структур РПЦЗ на території СРСР під назвою Вільної Російської Православної Церкви. Під цю юрисдикцію почали переходити громади по всій території Росії. Через рік після переходу в РПЦЗ архимандрита Валентина, 23 лютого 1991 року, в Брюсселі хіротонізували в сан архиєрея, а єпископ Тамбовський і Каширський Лазар став архиєпископом.

Правлячим архиєреєм на території України став архиєпископ Лазар. У 1994 році для України було висвячено єпископа Кримського (з 1996 року - Кримський і Сімферопольський) – Агафангела (Пашковського). Після виходу з-під юрисдикції Синоду РПЦЗ частини єпископату начолі з митрополитом Віталієм (Устиновим) єпископ Агафангел залишився в підпорядкуванні митрополита Лавра. В такий спосіб в Україні почало діяти паралельно дві юрисдикції – одна під омофором архиєпископа Лазаря (Журбенка), яку не визнавав Синод РПЦЗ і яка перебувала в єдності з новоутвореною РПЦЗ (Віталія), інша – в підпорядкуванні єпископа Агафангела і в єдності з предстоятелем РПЦЗ Лавром (Шкурлом).

2002 року структура архієпископа Лазаря провела ряд хіротоній та сформувала свій Архієрейський Синод і таким чином розпочала своє самостійне існування. З того часу владика Лазар не значиться в списках єпископів РПЦЗ (В). Церква отримала назву Руської Істинно-Православної Церкви із центром в Одесі. 2005 року архієпископ Лазар помер, тоді центр Церкви було перенесено в Омськ. Головою Синоду РПЦ став архієпископ Омський і Сибірський Тихон (Пасічник).

Руська Істинно-Православна Церква має в Україні дві єпархії – Одесько-Харківську та Чернігівсько-Гомельську, з центром в Чернігові, якою керує єпископ Гермоген (Дуніков). Одесько-Харківська єпархія до липня 2007 року перебувала під омофором єпископа Іринія (Кліпенштейна). На сьогоднішній день ця єпархія знаходиться під прямим керівництвом глави Церкви - архієпископа Тихона (Пасічника).

У 2003 році частина громад, які разом з єпископом Агафангелом залишились вірні Синоду РПЦЗ, були об'єднанні в Одесько-Кримську єпархію. Наприкінці 2006 року від єпископа Агафангела разом з трьома кліриками відійшов архимандрит Іоан Зинов'єв і приєднався до групи митрополита Антонія (Орлова) – нової юрисдикції, створеної з уламків РПЦЗ (Віталія). Він був висвячений на єпископа Малоросійського і став керуючим Малоросійсько-Запоріжської єпархії. Таким чином була утворена ще одна паралельна структура, пов'язана з історичною РПЦЗ.

Після підписання «Акту про канонічне спілкування» між РПЦЗ та РПЦ єпископ Агафангел заявив про неприпустимість об'єднання і фактично перейшов на самостійне існування. До нього почали звертатись всі клірики та вірні РПЦЗ, які не погодились на об'єднання з Московським Патріархатом. Тому на сьогоднішній день єпископу Агафангелу підпорядковуються громади по всьому світу. Він фактично очолив ту частину РПЦЗ всього світу, яка не пішла на об'єднання із РПЦ. Фактичним центром цієї ієрархічної структури нині є Україна. Для допомоги єпископу Агафангелу був рукоположений вікарний єпископ Болградський – Георгій.

Підкреслюючи російську ідентичність своєї юрисдикції, єпископ Агафангел неодноразово протиставляв її українській групі. Зокрема у своєму інтерв'ю агентству УНІАН він заявив наступне: «Тут, в Україні, ми маємо залишатися власне Російською церквою, яка мусить об'єднати людей різних національностей, котрі бажають виховуватися в руслі російської духовної традиції. І вони всі мають право мати тут свою православну церкву. Тому я категорично заперечував пропозицію ввійти до УПЦ МП. Я вважаю цілком нормальним, щоб в Україні окремо існували українська та російська церкви». [Кому потрібне об'єднання Руської православної церкви за кордоном та Московської патріархії? // <http://www.unian.net/ukr/news/news-195946.html>]

Ще однією ієрархічною структурою, яка тягне своє коріння від Російської Православної Церкви Закордонної і яка діє на території України є Російська Православна Автономна Церква. Її центр знаходиться в Суздалі, а

предстоятелем є Валентин (Русанцев) в сані митрополита. В Україні вона представлена двома єпископами - Яковом Суходольським та Іларіоном Смілянським.

Румунська група. Розвиток румунської паралельної ієрархічної структури є прямо пов'язаним із Бессарабською митрополією Румунської Православної Церкви. Її історія також тісно пов'язана з Галицькою митрополією.

Молдавська Церква після свого заснування не була в складі Волоської (Румунської) Церкви, оскільки і політично між молдаванами і румунами не було єдності. У 1371 (1376) році для Молдавської митрополії єпископів висвячував митрополит Галицький Антоній. Юрисдикційно ця територія належала Константинопольському Патріарху, який у 1401 році визнав окрему Молдавську митрополію. Висвячення єпископів українцями можна розглядати як крок з благословення Константинополя (які також входили до його складу).

Територіально Бессарабія включає також і українські землі: Хотинський регіон на півночі та Ізмаїльський і Акерманський - на півдні. У середині XV століття Бессарабія потрапила під владу турків. У такому стані вона проіснувала до російсько-турецьких воєн. У 1808 році був утворений Молдово-Валахський екзархат в складі Російської Церкви, який підпорядковувався Київському митрополиту. Однак в результаті Бухарестського мирного договору 1812 року між Росією і Туреччиною в складі РПЦ залишилась тільки Бессарабія. Так було утворено Кишинівську єпархію.

У складі Російської Церкви Кишинівська єпархія існувала до 1918 року, коли ці землі були захоплені Румунією. Разом зі зміною політичної влади відбулась і зміна церковного підпорядкування. Парафії на території Бессарабії були перепідпорядковані Румунському Патріарху. 15 листопада 1923 року офіційно була заснована Бессарабська митрополія. Проти таких дій відразу виступив Синод Російської Православної Церкви начолі з Патріархом Тихоном. У такому становищі Бессарабія проіснувала до початку Другої світової війни, коли згідно з пактом Рібентропа-Молотова Радянському Союзу відходили бессарабські землі. У 1940 році південна та північна частини Бессарабії були передані Українській РСР, а з центральних земель утворено Молдавську РСР.

Під час Другої світової війни територію Молдавії знову захопила Румунія. Також було відновлено церковну юрисдикцію, що складалась з трьох єпархій: Хотинської, Ізмаїльської та єпархії Четатя-Абле (Білгород-Дністровський). Після закінчення війни радянська влада відновила Молдавську республіку в складі СРСР. У травні 1946 року в Бухаресті Патріархи Московський Алексій I та Румунський Никодим підписали угоду, згідно з якою територія Молдавії належить Російській Церкві. Угода була підписана під прямим тиском радянської влади, оскільки на той час Румунія

була окупована Червоною армією. На момент окупації Бессарабська митрополія налічувала 1090 храмів та 18 монастирів. На 1989 рік з них залишилось тільки 192 церкви та один монастир.

Відновлення митрополії у складі Румунського Патріархату відбулось після того, як в 1990 році невдоволений діями правлячого архиєрея вікарний єпископ Бельцький Петро (Педурару) звернувся до Яського митрополита РумПЦ з проханням свого входження в підпорядкування Румунського Патріархату. Синод Румунської Церкви, розглянувши згодом прохання єпископа, прийняв його у свою юрисдикцію. Разом з єпископом до РумПЦ перейшла частина кліриків та вірних Молдови, які не бажали залишатись в Московському Патріархаті. Було оголошено про відновлення діяльності Бессарабської митрополії. Нову структуру підтримали національно-демократичні сили країни – Християнсько-демократична народна партія. Незважаючи на тиск з боку проросійського керівництва Молдавії, у 1997 році влада змушена була зареєструвати Бессарабську митрополію згідно рішення з цього питання Страсбурзького суду з прав людини.

Паралельно з цією митрополією в Молдавії існує структура Московського Патріархату. Останній неодноразово звертався до Патріарха Румунського Феоктиста з метою врегулювання ситуації. Однак ніяких домовленостей так і не було досягнуто. Після запиту з Московського Патріархату Екзархат було скасовано. Однак діяльність благочиння припинено не було. До його складу входить кілька священників, заборонених в МП.

Свого часу митрополит Петро претендував і на юрисдикцію бессарабського регіону України. Так кілька років тому він додав до свого титулу „Хотинський” (єпархія в Хотині існувала під час Другої світової війни). Але після протесту української сторони він відкликав своє рішення.

24 жовтня 2007 р. Синод Румунської Православної Церкви утворив 7 нових єпархій. Зокрема було відновлено 3 єпархії Бессарабської митрополії, які існували до 1944 року. Наразі їх центри знаходяться в молдавських містах Бельци, Кантемірі та Дубоссарах, але з часом Румунська Церква має на меті перенести єпископські кафедри і в українські міста – Хотин, Ізмаїл та Білгород-Дністровський. Відновлення єпархій викликало негативну реакцію Московської Патріархії та УПЦ МП. Так, 24 жовтня 2007 року Синод Української Православної Церкви МП засудив рішення РумПЦ, зазначивши, зокрема, що «вищезначені дії Румунської Православної Церкви становлять загрозу для цілісності не лише Української Православної Церкви, але й Української держави, оскільки створюють умови для зростання сепаратистських настроїв на Буковині та Одещині».

У зв'язку з цим розпочалися переговори між РумПЦ і РосПЦ, які з самого початку наштовхнулися на труднощі. 22 листопада 2007 року в Троянському монастирі Болгарської Православної Церкви відбулась перша зустріч із врегулювання ситуації довкола Бессарабської митрополії. Сторони не досягнули консенсусу. Російська сторона наполягає на

неканонічності рішень Синоду РумПЦ. З румунського боку було запропоновано утворити автокефальну Церкву в Молдові, об'єднавши митрополії обох Церков. Сторони вирішили продовжити діалог до остаточного врегулювання конфлікту.

На сьогодні у складі Бессарабської митрополії в Україні діє одна парафія в селі Камишівка Одеської області (Ізмаїльський район). Настоятелем її є священник Анатолій Кристя. Громада зареєстрована у державних органах як автономна православна парафія.

Грецька група. Свої громади в Україні також має гілка Істинно-Православної Церкви Греції (старостильники). В юрисдикції митрополита Месогеї і Лавріютики Кирика (матвеїти) знаходиться громада св. Іоана Богослова в м. Києві та св. Пантелеймона на Закарпатті. Очолює парафії Митрополит Київський Серафим (повний титул Митрополит Київський, глава Істинно-Православної Церкви Росії). Характерною особливістю групи є те, що саме грецьке національне православ'я вони вважають «чистим і неушкодженим».

Отже, як було сказано на початку викладу, існування паралельних ієрархічних структур суперечить еkleзіології та канонічному праву Церкви. Проте під впливом низки чинників, зокрема процеси етнічної самоідентифікації, їх виникнення не є рідкістю в історії.

На сьогодні в Україні існує три основні ієрархічні групи, які в основі свого утворення одним із чинників мають етнічний фактор. Проте значною мірою подальшу ситуацію визначатиме тільки українська та румунська групи: перша з них є найбільш впливова та за всіма показниками має велику кількість прихильників і підтримку в державних органах; друга - хоч на сьогодні є малочисельною, але зі зростанням самої Бессарабської митрополії, зможе поступово розвивати свої структури і в Україні.

Російська та грецька групи останнім часом проходять процес подрібнення, а кожен із уламків поступово маргіналізується, стаючи все менш помітним на церковному тілі України.

Ми свідомо не включили в цей опис відомості про Українську Православну Церкву в єдності із Московським Патріархатом, оскільки в її середовищі на сьогоднішній день співіснують всі вищезгадані групи, а саме - українська та російська. Румунська група виділена в окреме благочиння Чернівецької єпархії, а для грецької групи існують окремі парафії.